LIBRIS | We know books

MARKUS ZUSAK

Hoțul de cărți

Cu ilustrații de
TRUDY WHITE

Traducere din limba engleză
ADELINA VASILIU

LIBRIS | We know books

Partea întâi

Manualul groparului

în rolurile principale:

strada himmel – arta *saumensching* –
o femeie cu pumnul de fier – o încercare de sărut –
jesse owens – șmirghel – un campion la categoria grea – și
mama tuturor *watschen*-urilor

LIBRIS | We know books

Sosirea pe strada Himmel

Acea ultimă dată.

Cerul acela roșu...

Cum ajunge un hoț de cărți să îngenuncheze și să urle lângă un ridicol, unsuros și ars morman de moloz făcut de om?

Cu ani în urmă, începutul fusese cu zăpadă.

Era timpul. Pentru unul.

Un moment deosebit de tragic

Un tren mergea repede.
Era plin de oameni.
Un băiat de șase ani a murit
în al treilea vagon.

Fata, care era hoț de cărți, și fratele ei călătoreau spre München, unde urmau să fie încredințați unor părinți sociali. Acum știm, desigur, că băiatul nu a mai ajuns.

LIBRIS We know books

CUM S-A ÎNTÂMPLAT

A fost o criză puternică
de tuse.
Aproape o criză *inspirată*
și puțin după aceea – nimic.

După ce a terminat de tușit, nu a mai rămas nimic, decât nimicnicia vieții care se îndepărta cu șovăială sau cu o convulsie aproape tăcută. Apoi, ceva năprasnic și-a găsit calea spre buzele sale de un cafeniu ruginit și care se cojeau ca vopseaua veche. Într-o nevoie disperată de refacere.

Mama lor dormea.

Am intrat în tren.

Picioarele mele au pășit pe culoarul aglomerat și palma mea a ajuns peste gura lui într-o clipită.

Nimeni nu a observat.

Trenul gonea mai departe.

Doar fata a băgat de seamă.

Înainte de a se trezi, hoțul de cărți îl visase pe Führer, pe Adolf Hitler. În vis, asista la o adunare la care el vorbea, uitându-se la partea de culoarea scheletului a părului său și la pătratul perfect al mustății sale. Asculta satisfăcută torentul de cuvinte care i se revărsa din gură. Cuvintele sale străluceau în lumină. Într-un moment mai liniștit, chiar se aplecă și îi zâmbi. Ea îi surâse la rându-i și zise:

– *Guten Tag, Herr Führer. Wie geht's dir heut?*[1]

Nu învățase prea bine să vorbească, nici să citească, pentru că nu mersese prea des la școală. Va afla motivul la timpul cuvenit.

Se trezi chiar atunci când Führerul era pe cale să-i răspundă.

Era ianuarie 1939. Avea nouă ani și urma să împlinească zece.

[1] Bună ziua, domnule Führer, cum vă merge astăzi? (în lb. germană, în original)

Fratele ei era mort.

Un ochi se deschise.

Unul încă visa.

Ar fi fost mai bun un vis întreg, dar nu am deloc control asupra acestor lucruri.

Cel de-al doilea ochi se deschise brusc și mă surprinse, fără îndoială. A fost exact când am îngenunchea și i-am extras sufletul, ținându-l fără vlagă în brațele mele umflate. Se încălzi curând după aceea, dar, când l-am ridicat, spiritul băiatului era moale și rece ca înghețata. A început să se topească în mâinile mele. Apoi, să se încălzească. Să se vindece.

Mișcările lui Liesel Meminger erau îngreunate de amorțeală, iar gânduri neclare o năpădeau. „*Es stimmt nicht.* Așa ceva nu se întâmplă. Așa ceva nu se întâmplă."

Și zgâlțâitul.

De ce îi zgâlțâie mereu?

Da, știu, știu. Presupun că are de-a face cu instinctul. De a nega adevărul. În acea clipă, inima ei bătea haotic și era fierbinte, și zgomotoasă, atât de zgomotoasă!

În mod stupid, am rămas. Am privit.

A urmat mama ei.

S-a trezit cu aceeași smucitură violentă.

Dacă nu puteți să vă imaginați, gândiți-vă la o tăcere stângace. La bucăți și bucățele de disperare care plutesc. Și la a te îneca în tren.

Căzuse din plin zăpadă, iar trenul spre München a fost obligat să se oprească din cauza unor probleme la calea ferată. O femeie jelea. O fată stătea amorțită lângă ea.

Panicată, mama deschise ușa.

Ținând în brațe micul trup, coborî în zăpadă.

LIBRIS We know books

Ce altceva putea face fata decât să o urmeze?

După cum ați aflat, doi controlori au ieșit de asemenea din tren. Au discutat și s-au certat cu privire la ce trebuiau să facă. Situația era cel puțin dezagreabilă. În cele din urmă, au hotărât că toți trei ar trebui duși în următoarea localitate și lăsați acolo pentru a-și rezolva lucrurile.

De data aceasta, trenul merse fără vlagă prin țara înzăpezită.

Șchiopăta și se oprea.

Păși pe peron, corpul fiind în brațele mamei fetei.

Se opriră.

Trupul băiatului devenea greu.

Liesel nu avea idee unde se afla. Totul era alb și, în timp ce zăboveau în gară, nu putea decât să privească lung literele șterse ale panoului din fața sa. Pentru Liesel, orașul era lipsit de nume și acolo fratele ei, Werner, a fost înmormântat două zile mai târziu. Martori au fost un preot și doi gropari care dârdâiau.

O OBSERVAȚIE

O pereche de controlori.
O pereche de gropari.
Când a trebuit, unul dintre ei a decis.
Celălalt a făcut cum i s-a spus.
Întrebarea este:
și dacă *celălalt* sunt, de fapt, mult mai mulți?

Greșeli, greșeli, câteodată numai de asta sunt în stare.

Timp de două zile, mi-am văzut de treabă. Am călătorit pe tot globul, ca de obicei, predând suflete pe banda rulantă a eternității. Le-am privit rostogolindu-se pasive. M-am avertizat de mai multe ori că ar trebui să păstrez distanța față de

înmormântarea fratelui lui Liesel Meminger. Nu am ținut seama de propriul sfat.

În vreme ce mă apropiam, de la kilometri depărtare, puteam deja vedea un mic grup de oameni stând impasibili în pustietatea înzăpezită. Cimitirul m-a primit ca pe o prietenă și în curând eram cu ei. Mi-am aplecat capul.

Stând în stânga lui Liesel, groparii își frecau mâinile și bombăneau despre zăpadă și despre condițiile în care trebuia să sape. „E atât de greu să zdrobești gheața", și așa mai departe. Unul dintre ei nu putea avea mai mult de paisprezece ani. Un ucenic. Când se îndepărtară, o carte neagră căzu inofensivă din buzunarul hainei, fără știrea lui. Probabil că făcuse vreo douăzeci de pași.

Câteva minute mai târziu, mama lui Liesel plecă însoțită de preot. Îi mulțumea pentru ceremonie.

Însă fata rămase.

Genunchii ei se cufundară în pământ. Momentul ei sosise. Încă nevenindu-i să creadă, începu să sape. Nu putea fi mort. Nu putea fi mort. Nu putea…

În doar câteva secunde, zăpada îi era încrustată în piele.

Sângele înghețat era crăpat de-a lungul mâinilor ei.

Undeva în toată zăpada, putea să-și vadă inima frântă în două. Fiecare jumătate strălucea și bătea sub tot acel alb. Abia atunci când simți o mână osoasă pe umăr, își dădu seama că mama se întorsese după ea. Era târâtă. Un țipăt cald îi umplu gâtul.

LBRIS We know books

POATE, O PRIVELIȘTE NEÎNSEMNATĂ, DOUĂZECI DE METRI MAI DEPARTE

Când se termină cu târâtul, mama
și fata se opriră și traseră aer în piept.
Ceva negru și dreptunghiular era adăpostit în zăpadă.
Numai fata îl văzu.
Se aplecă și îl ridică,
și îl ținu cu hotărâre între degete.
Cartea avea litere argintii.

Se țineau de mână.

Își luară un ultim rămas-bun scăldat în lacrimi și se întoarseră și plecară uitându-se înapoi de mai multe ori.

Cât despre mine, am mai stat preț de câteva minute.

Am făcut cu mâna.

Nimeni nu mi-a răspuns.

Mama și fiica au părăsit cimitirul și s-au îndreptat spre următorul tren către München.

Amândouă erau slabe și palide.

Amândouă aveau răni pe buze.

Liesel a remarcat asta în geamul murdar și încețoșat al trenului atunci când se urcară, chiar înainte de amiază. După cum a scris chiar hoțul de cărți, călătoria a continuat ca și cum *nimic* nu s-ar fi întâmplat.

Când trenul opri la Bahnhof, în München, pasagerii se revărsară ca dintr-un ambalaj rupt. Erau oameni de toate condițiile sociale, dar, dintre ei, cel mai ușor de recunoscut erau cei săraci. Oamenii nevoiași mereu încearcă să se miște, ca și cum un loc nou i-ar putea ajuta. Ei ignoră faptul că o nouă versiune a vechii probleme îi va aștepta la capătul călătoriei – ruda pe care te ferești să o săruți.

Cred că mama ei știa asta prea bine. Nu își ducea copiii în înalta societate din München, dar se pare că fusese găsită o familie adoptivă,

și în lipsă de altceva, noua familie putea măcar să-i hrănească pe fată și pe băiat puțin mai bine și să-i educe cum se cuvine.

Băiatul.

Liesel era sigură că mama îi purta amintirea atârnată peste umăr. Ea îl scăpase. Ea îi văzuse picioarele și trupul izbind peronul.

Cum de putea să meargă?

Cum de putea să se miște?

Acesta este genul de lucruri pe care nu le voi cunoaște niciodată sau înțelege: de ce sunt oamenii capabili.

Îl ridică și continuă să meargă, cu fata agățată într-o parte.

Se întâlniră cu autoritățile și întrebări despre întârziere și despre băiat au făcut să li se ridice capetele vulnerabile. Liesel rămase în colțul biroului mic și prăfuit, în timp ce mama ei stătea pe un scaun, cu gândurile ei încleștate.

Urmă haosul de rămas-bun.

Fata își îngropă capul în unduirile de lână ale paltonului mamei sale. Și apoi a fost târâtă din nou.

La distanță bunicică de periferia Münchenului se afla un orășel numit Molching, supranumit, de cei ca tine și ca mine, Molking. O duceau acolo, pe o stradă numită Himmel.

O TRADUCERE

***Himmel* = Rai**

Oricine ar fi fost cel care a numit strada Himmel, cu siguranță avea un simț zdravăn al ironiei. Nu că ar fi fost iadul pe pământ. Dar era al naibii de cert că nici raiul pe pământ nu era.

Cu toate acestea, părinții sociali ai lui Liesel așteptau.

Hubermannii.

LIBRIS We know books

Așteptaseră o fată și un băiat și urma să fie plătiți cu o mică alocație pentru că îi îngrijeau. Nimeni nu voia să fie cel care îi va spune Rosei Hubermann că băiatul nu supraviețuise călătoriei. De fapt, nimeni nu voia să îi zică nimic niciodată. Nu avea un caracter de invidiat, deși avusese rezultate bune cu copiii adoptați în trecut. Aparent, îi îndreptase pe câțiva.

Pentru Liesel, plimbarea cu mașina era ceva nou.

Nu mai fusese niciodată în vreuna.

Avea un nod în stomac și speranța că se rătăciseră sau se răzgândiseră. Dincolo de toate, gândurile ei se întorceau întruna la mama ei, înapoi la Bahnhof, la momentele de dinaintea plecării. Tremurând. Făcută ghem în haina inutilă. Își rosese unghiile așteptând trenul. Peronul era lung și incomod – o fâșie de ciment rece. Oare mama ei va fi atentă să zărească mormântul fiului ei în timpul călătoriei de întoarcere? Sau va dormi prea adânc?

Mașina înainta, în vreme ce Liesel era îngrozită de ultima cotitură fatală.

Ziua era gri, culoarea Europei.

Draperii de ploaie erau trase în jurul mașinii.

– Aproape că am ajuns. Asistenta ei socială, Frau Heinrich, se întoarse și zâmbi. *Dein neues Heim.* Noua ta casă.

Liesel făcu un rotocol pe geamul pe care picura apă și privi afară.

O FOTOGRAFIE DE PE STRADA HIMMEL

Clădirile par să fie
lipite laolaltă, în mare parte mici
case și blocuri ce par
nervoase. Zăpadă întunecată
se întinde ca un covor. Erau

beton, copaci goi
ca niște cuiere și aer cenușiu.

Era și un bărbat în mașină. Rămase cu fata, în vreme ce Frau Heinrich dispăru înăuntru. El nu vorbea niciodată. Liesel presupuse că era acolo să se asigure că nu fuge sau să o determine să intre în casă dacă făcea nazuri. Totuși, mai târziu, atunci când problemele chiar au apărut, el doar stătea și privea. Poate că el era doar ultima salvare, o soluție finală.

După câteva minute, ieși un bărbat foarte înalt. Hans Hubermann, tatăl adoptiv al lui Liesel. Lângă el era Frau Heinrich, o femeie de înălțime medie. În cealaltă parte se afla silueta ghemuită a Rosei Hubermann, care arăta ca un dulap cu o haină aruncată peste el. Mergea cu o legănare specifică. Aproape drăguță, dacă fața nu i-ar fi fost ca un carton încrețit și nu ar fi avut o expresie agasată, ca și cum abia ar fi tolerat situația. Soțul ei mergea drept, cu o țigară arzându-i mocnit între degete. Își răsucea propriile țigări.

Problema era următoarea:

Liesel nu voia să iasă din mașină.

– *Was ist los mit diesem Kind?* o interogă Rosa Hubermann. Repetă: Ce are copilul ăsta? Își băgă capul în mașină și zise: *Na, komm. Komm.*

Spătarul scaunului din față fu azvârlit înainte. Un coridor de lumină rece o invită afară. Nu voia să se miște.

Afară, prin rotocolul făcut, Liesel vedea degetele bărbatului înalt încă ținând țigara. Din capăt cădea scrum care sălta și se ridica de mai multe ori înainte să ajungă jos. Au trecut cincisprezece minute până când au reușit să o smulgă din mașină. Bărbatul înalt a fost cel care a izbutit.

Încet.

LIBRIS We know books

După aceea a urmat poarta de care s-a agățat.

Din ochi îi curgeau lacrimi în timp ce se ținea cu îndârjire și refuza să intre. Începuseră să se adune oameni pe străzi, până când Rosa Hubermann i-a înjurat și ei au plecat de unde veniseră.

O TRADUCERE A ANUNȚULUI ROSEI HUBERMANN:
La ce vă uitați, nenorociților?

În cele din urmă, Liesel Meminger intră prudentă înăuntru. Hans Hubermann o ținea de mână. În cealaltă avea gentuța. Îngropată sub stratul răsucit de haine era o carte mică, neagră, pe care probabil o tot căuta, în ultimele ore, un gropar în vârstă de paisprezece ani dintr-un orășel fără nume. Mi-l imaginez zicându-i șefului: „Îți jur, nu am idee ce s-a întâmplat cu ea. Am căutat peste tot. *Peste tot!*" Sunt convinsă că nu ar fi bănuit-o pe fată, și totuși acolo era – o carte neagră, cu litere argintii, ascunsă sub hainele sale.

MANUALUL GROPARULUI
Un ghid în doisprezece pași
pentru succesul în meseria de gropar
Publicată de Asociația Cimitirelor din Bavaria.

Hoțul de cărți dăduse lovitura pentru prima dată, era începutul unei ilustre cariere.

CRESCÂND UN *SAUMENSCH*

Da, o carieră ilustră.

Totuși, m-aș grăbi să recunosc că există o pauză considerabilă între prima carte furată și cea de-a doua. Un alt element de notat este că prima a fost furată din zăpadă și a doua din foc. Nu trebuie să omit că altele i-au fost date. În total, deținea paisprezece cărți, însă a înțeles că povestea ei era alcătuită în mare parte din zece dintre ele. Din acele zece, șase erau furate, una apăruse pe masa din bucătărie, două fuseseră făcute pentru ea de un evreu ascuns și alta îi fusese adusă de o după-amiază cu haină galbenă.

Când a început să-și scrie povestea, se întreba când exact cărțile și cuvintele începuseră nu doar să însemne ceva, ci totul. Fusese atunci când pusese ochii prima oară pe camera plină de rafturi cu cărți? Sau fusese momentul în care Max Vandenburg sosise pe strada Himmel plin de suferință și cu *Mein Kampf* a lui Hitler? Fusese cititul prin adăposturi? Ultimul drum spre Dachau? Fusese *Scuturătoarea de cuvinte?* Probabil că nu va exista vreodată un răspuns precis despre când și unde s-a întâmplat. În orice caz, să o luăm cu începutul. Înainte de orice, prima oară, trebuie să facem o prezentare